

УДК 657.421.32

В.М. КОБЄЛЄВ, к.е.н., доц., НТУ «ХП», Харків

Ю.А. ГАЛИЧ, магістр, НТУ «ХП», Харків

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Здійснено узагальнення, систематизацію існуючих підходів до оцінки економічного потенціалу підприємства та виділення її напрямків за такими основними елементами: об'єкт оцінки, критерій, показник (система), одиниці (шкала) вимірювання, цілі та сама оцінка.

An generalization, systematization of existing approaches to assessing the economic potential of enterprises and allocating its directions in the following main elements: the object of evaluation criteria, rate (system) unit (scale) of measurement purposes and the same score.

Ключові слова: ефективність, економічний потенціал, систематизація підходів.

Вступ Економічний потенціал є інтегрованою та повною характеристикою розвитку підприємства, бо саме він є основою прийняття стратегічних рішень, визначає напрямки розвитку підприємства залежно від ринкових умов, обумовлює формування конкретної програми дій на перспективу, є базовим критерієм управління сучасним підприємством. І тому, управління підприємством, формування ефективних, адаптованих до сучасних умов розвитку виробничих відносин механізмів управління передбачає розробку та впровадження інтегрованої системи управління, основою якої виступає система оцінки потенціалу, процесів його змінення. Оціночна система економічного потенціалу підприємства базується на спостереженнях, аналізі та оцінці потенціалу, служить цілям функціонування та розвитку підприємства, є інструментом обробки інформації, засобом обґрунтування стратегічних рішень та визначається потребами управління. Оцінка потенціалу є необхідною на всіх стадіях підготовки та прийняття рішення, особливо на етапах формулювання цілі, розробки рішення, відбору кращого з варіантів та під час обговорення результатів реалізації рішення.

Постановка проблеми Проблема вимірювання величини потенціалу підприємства є важливою як в теоретичному, так і практичному плані. Знання потенціалу підприємства дозволяє визначити сумарний потенціал галузі та економіки в цілому, створює основу для розробки, вибору та обґрунтування довгострокових цілей їх розвитку. Співвідношення величини потенціалу з кінцевими результатами функціонування підприємства дозволяє отримати комплексне уявлення про ефективність його функціонування, тобто ступінь реалізації потенціалу. Це дає можливість визначити напрямки реструктуризації потенціалу з метою оптимізації його структури.

Оцінка потенціалу підприємства та окремих його елементів надає можливість ліквідувати протиріччя за умов різноприскореного та різноспрямованого руху його складових, певною мірою управляти характеристиками потенціалу. Таким чином, оціночна система потенціалу за суттю є вимірною системою управління цим потенціалом і розвитком підприємства.

Мета та завдання статті Метою даної статті є узагальнення, систематизація існуючих підходів до оцінки економічного потенціалу та виділення її напрямків за цілями і завданнями.

Результати досліджень Під оцінкою у загальному вигляді розуміють результат визначення та аналізу якісних і кількісних характеристик об'єкта, яким управляють, а також самого процесу управління [1]. Деякі автори сутність оцінки зводять до процесу визначення вартості (ринкової вартості) певного об'єкту на основі економічних методів, що на наш погляд, звужує її тільки до оцінки еквіваленту цінності з орієнтацією на минулий та поточний стан без урахування можливостей розвитку [2]. Але в подальших дослідженнях М. А. Федотова та А.Г. Грязнова трактують оцінку як упорядкований, цілеспрямований процес визначення у грошовому вимірі вартості об'єкта з урахуванням потенційного та реального доходу, що отримується їм в певний момент часу за умов конкретного ринку [4]. Тим самим автори підкреслюють значення вартості під час оцінки діяльності підприємства та акцентують увагу на врахуванні таких чинників її формування, як час та ринкова кон'юнктура.

Відповідно до зазначених підходів та в їх розвиток сформувались і підходи до визначення оцінки економічного потенціалу. Так, О.Ф. Балацький під оцінкою економічного потенціалу підприємства розуміє процес визначення його величини в натуральному, вартісному або будь-якому іншому вираженні [1]. Аналогічної думки дотримуються Є.В. Лапін та К.В. Давискіба, які пропонують під оцінкою економічного потенціалу розуміти визначення його величини тільки у вартісному вираженні в розрізі складових елементів [6]. Дані твердження, зводять зміст оцінки потенціалу тільки до визначення його кількісних характеристик у статистиці. В подальших дослідженнях ці науковці розширюють і уточнюють суть та зміст оцінки потенціалу. На думку О.Ф. Балацького та його співавторів [1], оцінка економічного потенціалу є процесом визначення та аналізу якісних та кількісних характеристик об'єкта, що оцінюється, в якості якого у даному випадку виступає саме економічний потенціал. Таке трактування базується на його ж визначенні оцінки та співпадає з підходами О.В. Ареф'євої та О.В. Коренкова [7], але має досить загальний характер, хоча і спрямовує дослідників на оцінку не тільки величини, а й рівня використання потенціалу.

Слід звернути увагу на те, що найчастіше в наукових працях оцінка економічного потенціалу зводиться до його ресурсної складової. При цьому кількісною мірою його визначення є витрати на ресурси підприємства.

Недоліком оцінки економічного потенціалу на основі ресурсно-витратного підходу є те, що вона відображає тільки один з аспектів потенціалу. До того ж результати такої оцінки не містять якісних характеристик, які відображали б потенційну спроможність ресурсів задовольняти економічні потреби.

Таким чином, можна констатувати, що єдина теорія оцінки економічного потенціалу знаходиться в стадії формування. Створені концептуальні підходи, які базуються на різних критеріях, різняться за цілями та призначаються для вирішення конкретних завдань.

У наукових працях з проблем формування та реалізації потенціалу підприємства недостатньо розробленими залишаються питання виміру його величини та рівня ефективності використання. Існує безліч підходів стосовно кількості та характеру показників, які пропонуються для оцінки. Деякі економісти вважають, що існує єдиний синтетичний (інтегральний) показник [2]. Поділяючи таку думку в цілому, багато хто з учених припускає, що наявність окремих показників не суперечить існуванню загального. При цьому обов'язковою умовою повинно бути зведення окремих показників до загального [4]. Але існують інші погляди, які вказують на недоліки інтегральних показників і неефективність їх практичного застосування [1]. Їх прихильники вважають, що сконструйований на базі будь-яких принципів загальний синтетичний показник оцінки економічного потенціалу та його елементів не може врахувати всі умови та сторони функціонування підприємства. Зведення різноспрямованих показників у синтетичні, інтегральні та інші може призвести до суперечності або несумісності окремих елементів такого показника. Для оцінки потенціалу, на їх думку, необхідна всеосяжна система показників.

Оцінка економічного потенціалу ґрунтується на визначенні потенційної доданої вартості продукції. При оцінці економічного потенціалу підприємства враховується загальна величина економічних ресурсів, якими володіє і розпоряджається підприємство, та економічні результати від їх раціонального використання.

Висновки Вивчення підходів до оцінки економічного потенціалу підприємства виявило відсутність єдиної думки з цього приводу та дозволило виділити такі її напрями, як оцінка наявності та оцінка його реалізації, що є науковою новизною даного дослідження. Запропоноване розмежування оцінки пов'язано з різними її цілями і завданнями і відображає саме її суть і зміст, бо оцінка є завжди функцією мети. Розглянуто та систематизовано основні відмінності зазначених напрямів оцінки за елементами її процесу.

Проведене дослідження може стати основою більш обґрунтованого підходу до вибору об'єктів, показників, виміру та самого процесу оцінки економічного потенціалу підприємства.

Список літератури: 1. Балацкий О.Ф., Латин Е.В., Акуленко В.Л. Экономический потенциал

административных и производственных систем: Монография / Под общ. ред. О.Ф. Балацкого. - Сумы : Университетская книга, 2006. - 972 с. **2.** Григорьев В.В., Федотова М.А. Оценка предприятия: теория и практика / Под ред. В.В. Григорьева. - М.: ИНФРА-М, 1997. - 320 с. **3.** Оценка стоимости предприятия (бизнеса): Учеб. пособие / Под ред. Н.А. Абдуллаева. - М.: ЭКМОС, 2000. - 352 с. **4.** Оценка бизнеса: Учебник / Под ред. А.Г. Грязновой, М.А. Федотовой. - М.: Финансы и статистика, 1999. **5.** Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятия: Монография. - Сумы: Университетская книга, 2002. - 310 с. **6.** Давискіба К.В. Економічний потенціал регіону та його ефективне використання в умовах ринкової трансформації: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.10.01 / Харк. Нац. акад. міського господарства. - Харків, 2005. - 18 с.

Подано до редакції 21.02.2011